

Azərbaycanın Sovet dövründə inkişafının ən bariz nəticəsi odur ki, həmin dövrdə yaranmış iqtisadi, elmi-texniki və mədəni potensial respublikamızın tam müstəqil dövlət kimi fəaliyyət göstərməsi üçün möhkəm zəmin yaratmışdır.

**Heydər ƏLİYEV,
Ümummilli Lider.**

Ölkəmizin çoxəslik dövlətçilik tarixində Heydər Əliyev epoxasının müstəsna yeri var. Bu mənada, Ulu Öndərin Azərbaycanda birinci dəfə siyasi hakimiyyətə gəldiyi 1969-cu ilin 14 iyul günü xalqımızın tarixi tələyində oynadığı misilsiz rolü ilə daim xatırlanır. Dünyaşöhrətli siyasi xadim düşünləməs fəaliyyəti ilə müasir tariximizin ən şanlı və parlaq salnaməsini yaradıb. Buna görə də Ümummilli Liderin xalqa xidmətdə keçmiş parlaq və mənəvi ömrünün hər anı siyasi təqvimimizdə özünəməxsus yer tutur.

14 iyul 1969-cu ildə Azərbaycan KP MK-nin plenumunda Heydər Əliyevin respublika rəhbəri seçilməsi ilə ölkə həyatının bütün sahələrini ehətə edən köklü islahat və sürətli inkişaf yolunun, gələcək müstəqil dövlətin iqtisadi qüdrətinin teməli qoyulub. Respublika inkişaf tempinə görə keçmiş ittifaq məqyasında öncül sıralara çıxb. Ulu Öndər siyasi fəaliyyətinin bütün mərhələlərində Vətənə, xalqa, torpağa sonsuz məhəbbət və sədaqət hissi, qurub-yaratmaq amalı ilə yaşayıb, xalqımızın mənəvi-əxlaqi dəyərlərinə söykənən genişmiqyaslı tədbirlər həyata keçirilib. Yorulmaz fəaliyyəti, müdrik və uzaqqorən qərarları, tükənməz enerjisi, qətiyyəti ilə Azərbaycanı keçmiş sovetlər birliyinin geri qalmış aqrar ölkəsinə ittifaqın qabaqcıl və müstəqil şəkildə özünü təmin edən ölkəsinə çevirib.

Ulu Öndər milli siyaset həyata keçirmək sovet liderlərinə məxsus stereotipləri dağıtdı. Zəkası, vətənpərvərliyi və təşəbbüskarlığı ilə respublikamıza düşmən münasibəti bəsləyən qüvvələrin qarşısını aldı, tərəqqinin sosial-iqtisadi bazasını yaratmaqla yanaşı, siyasi-ideoloji əhəmiyyətli mühüm işlər gördü. Sənayeləşmə iqtisadi siyasetin əsas istiqamətlərindən biri kimi müəyyənləşdirildi. Sənaye müəssisələrinin tikilib istifadəyə verilməsi və digər işlər sayəsində bu sahədə mühüm irəliləyiş qeydə alındı. Azərbaycanın qısa müddətdə ittifaq səviyyəsində sənaye istehsalının artım sürətinə görə ilk yerde qərarlaşması təsadüfi deyildi. Bu, eyni zamanda, aqrar sektorunda da canlanmasına və inkişaf meyillərinə zəmin yaratdı. Kənd təsərrüfatı inkişaf etdirildi və istehsal olunan məhsulların orta illik həcmi davamlı olaraq artırıldı.

Neft sənayesinin inkişafı da Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə görülen işlər sayəsində mümkün oldu. Neft hasilatının artırılmasını, ehtiyatlardan səmərəli istifadəni təmin etmək bəsəhəde sabit və davamlı inkişafə nail olundu. 1969-1982-ci illərdə respublika ərazisində yüzlərlə zavod, fabrik, istehsalat sahələri yaradıldı, 200-dən çox iri sənaye müəssisəsi işə salındı. Ölkədə istehsal olunan 350 adda məhsul dönyanın 65 ölkəsinə ixrac olundu. Həmin illərdə Azərbaycan nəhəng tikinti-quruculuq meydanını xatırladır. Görülen işlər nəticəsində Bakının və respublikanın rayonlarının siması yeniləndi. Yaşayış binaları, mehmanxana, məktəb, mədəniyyət saraylarının tikilməsi, iqtisadiyyatının nüvəsini təşkil edən fabrik, zavod, nəhəng sənaye obyektləri, iri istehsal kompleksleri, su anbarları və müasir yol infrastrukturunun yaradılması sosial-iqtisadi inkişafə təkan verdi.

Bakıda məişət kondisionerləri, Dərin dəniz özülləri zavodları, "Güllüstan" sarayı, indiki Heydər Əliyev sarayı kimi yaraşlı binalar inşa edildi. Yeni Əhmədli, Gənəşli yaşayış massivləri, mikrorayonlar salındı. Eyni zamanda, kənd təsərrüfatı inkişaf yoluна çıxdı, pambıq, üzüm, tərəvəz istehsalı dəfələrlə artdı. Yeni iş yerlərinin yaradılması əhalinin məşğullu-

Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi 13 il ərzində Azərbaycan Sovet İttifaqı çərçivəsində ən inkişaf etmiş və qabaqcıl respublikaya çevrilmişdir.

**İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti.**

səviyyəli digər yiğincaq, konfrans, dövlət səviyyəsində aparılan tədbirlərde ana dilində parlaq çıxışlar edərək özüne böyük hörmət və məhəbbət qazanmışdı. 1978-ci il aprel ayının 2-də doqquzuncu çağırış Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası Konstitusiyasının layihəsi və ümumxalq müzakirəsinin yekunlarına həsr olunmuş yeddinci sessiyasında çıxış edən Azərbaycan rəhbərinin təklifi

Dövlətçilik tariximizdə müstəqil, güclü Azərbaycanın təməli qoyulduğu gün

**14 iyul 1969-cu il –
Ölkəmizin intibah dövrünün başlangıcı**

günün artırılması, insanların sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi və rıfahının yüksəlməsi baxımından böyük önəm daşıyır. Milli hərbi kadrlar yetişdirmək üçün 1971-ci ildə Bakıda Cəmşid Naxçıvanski adına Hərbi Məktəb yaradıldı. Bununla yanaşı, gənclərimiz Bakı Ali Birləşmiş Komandanlıq və Bakı Ali Hərbi Dənizçilik məktəblərinə, eləcə də SSRİ-nin digər hərbi məktəblərinə güzəştli şərtlərlə qəbul edildilər. Bu gün Cəmşid Naxçıvanski adına Hərbi Liseyin milli zabit kadrlarımızın yetişdirilməsində və o dövrə ali hərbi məktəbləri bitirmiş şəxslərin Silahlı Qüvvələrin formallaşmasında müstəsna rolu var.

Ekspertlər qeyd edirlər ki, həmin illərdə ölkə birmənəli şəkildə bütün istiqamətlər üzrə müstəqiliyə hazırlanırdı. Ulu Öndər SSRİ Nazirlər Soveti qarşısında məsələ qaldırıb və Bakıdakı bütün neftayırma müəssisələrinin tamamilə yenidən qurulmasına, çox sayıda yenisinin tikilməsinə nail olub. Bununla yanaşı, 70-ci illərdə Bakı, Naxçıvan, Gəncə, Mingəçevir, Lənkəran və Xankəndidə bir-birinin ardınca elektronika, elektrotexnika, radiotexnika, cihazqayırma, dəzgahqayırma zavod və müəssisələri tikilib istifadəyə verildi. 1970-1982-ci illərdə Azərbaycanda fabrik, zavod və digər sənaye-istehsal müəssisələrinin sayı əvvəlki 50 ildə tikilən müəssisələrin sayından qat-qat çox idi. Həmin illərdə görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin bilavasitə gətərişi və rəhbərliyi ilə Azərbaycanda 52 memarlıq abidəsində bərpa işləri aparıldı, 650-dən çox tarix və mədəniyyət abidəsinin pasportu hazırlanırdı.

Ümummilli Lider 2001-ci il, yeni əsr və üçüncü minillik münasibətələ Azərbaycan xalqına müraciətində bu barədə deyirdi: "Azərbaycanın müasir tarixində 1969-cu ildə dönləş mərhələsinin təməli qoyuldu. Respublikanın dinamik inkişafı üçün kompleks programların işlənilərə hazırlamasında yorulmaz fealiyyət, misilsiz təşəbbüskarlıq və nəhəng enerji bütün 70-ci illərin bariz əlametine çevrildi. 1970-1985-ci illər Azərbaycanın quruculuq salnaməsinə ən parlaq səhifələr kimi daxil olmuşdur. Bu gün tam əminliklə söylemək olar ki, Azərbaycanın dövlət suverenliyi və iqtisadi müstəqilliyi, sistemli şəkildə artan xarici iqtisadi əlaqələri, dünya iqtisadiyyatına get-gedə daha dərindən integrasiya olunması hələ 1970-1985-ci illərdə təməli qoyulmuş xalq təsərrüfatı potensialına əsaslanır... SSRİ dövlətinin dağılıması ərefəsində bir çox mütəxəssisler hansı müttəfiq

respublikaların iqtisadiyyatının müstəqillik şəraitində özünü təmin etməyə qadir olduğunu müəyyən etməyə cəhd göstərdilər. Aparılan təhlillər göstərirdi ki, keçmiş SSRİ-də cəmi iki respublika tam müstəqil olaraq öz iqtisadiyyatını idarə edə bilər. Bu respublikalardan biri məhz Azərbaycan idi".

Azərbaycan xalqının böyük oğlu 1969-1982-ci illərdə müstəqil dövlətçiliyimiz üçün həyati əhəmiyyət kəsb edən milli kadrların hazırlanması istiqamətində mühüm baza rolunu oynayan elmin, təhsilin inkişafına da xüsusi diqqət yetirirdi. Həmin illər həm də Azərbaycanda elm və təhsilin inkişaf dövrü kimi xatırlanır. Əger 1969-cu ildə Azərbaycanda 765 orta məktəbdə ildə 73 min şagird təhsil alırdı, 1981-ci ildə 335 min şagirdi əhətə edən 2625 məktəb və günüüzadılmış qrup fealiyyət göstərirdi. Ümummilli Lider hakimiyyətinin birinci dövründə ali məktəblərdə 100-dən artıq ixtisas açılıb, 6 yeni ali məktəb, 12 orta ixtisas məktəbi yaradılıb. Həmin dövrə keçmiş SSRİ-nin 50-dən artıq böyük şəhərinin 170-dən çox ən nüfuzlu ali məktəblərində respublikamızın xalq təsərrüfatı, elm, təhsil və mədəniyyətinin 80-dən artıq sahəsini əhətə edən və ən zəruri ehtiyac duyulan 250 ixtisas üzrə 15 min-dən çox azərbaycanlı gənc ali təhsil alıb. Onların əksəriyyəti bu gün müstəqil Azərbaycanın iqtisadiyyatının, elinin, təhsilinin inkişafında, dövlətçiliyinin möhkəmləndirilməsində fəal iştirak edirlər. Göründüyü kimi, XX əsrin 70-80-ci illərində Ulu Öndərimizin rəhbərliyi ilə təhsil müəssisələrinin zəngin şəbəkesinin yaradılması və onların maddi-texniki bazasının formallaşdırılması, respublika hüdudlarından kənarda yüksəkxitəslə mütəxəssislərin, o cümlədən hərbi kadrların yetişdirilməsi geləcək dövlət müstəqilliyimiz üçün zəruri intellektual potensial yaradı.

Ümummilli Lider Heydər Əliyev milli kimliyimizi yaşadan ana dilimizin inkişafını da xüsusi diqqət mərkəzində saxlayıb, Azərbaycana fikir plüralizmi, demokratik və azad düşüncə tərzi, güclü sosial ədalet haqqı və milli özünüdərk getirib. Ulu Öndər 1969-cu ildə Azərbaycanda hakimiyyətə gələndə bütün SSRİ məkanında rus dili hakim və rəsmi dil idi. Xalqımızın böyük oğlu tarixdə misli görünməmiş cəsarət, siyasi müdriklik nümayiş etdirib, Azərbaycan Dövlət Universitetinin 50 illiyine həsr olunan təntənəli toplantıda Azərbaycan dilində çıxış edərək ana dilimizə, milli dəyərlərimizə sahib çıxacağıını nümayiş etdirib. Dahi rəhbər yüksək

ilə Konstitusyanın 73-cü maddəsinə aşağıdakı redaksiyada vermək teklif olunub: "Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının dövlət dili Azərbaycan dilidir".

Ulu Öndər Heydər Əliyevin həmin dövrə Azərbaycan naminə həyata keçirdiyi müdrik siyasetə diqqət çəkən ölkə Prezidenti İlham Əliyev demişdir: "SSRİ dönməndə Azərbaycanın iqtisadiyyatının, elm və mədəniyyətinin inkişafına, milli kadrların yetişdirilməsine böyük səyələr qoyan Heydər Əliyev ne vaxtsa ölkəmizin müstəqil olacağına inanırdı. Təbii ki, o zamanlar bütün bu işlər görülməsəydi, müstəqil dövlət quruculuğu vəzifəsinin həyata keçirilməsi çox ciddi çətinliklərlə qarşılaşardı".

Dahi rəhbərin Vətən və xalq qarşısında göstərdiyi böyük xidmətlərdən biri də milli dövlətçiliyimizin möhkəmləndirilməsi baxımından çox əhəmiyyətli olan azərbaycançılıq ideyasını irəli sürməsi, milli birləşmələrinin dəha da dərinleşdirilməsidir. Ulu Öndər Heydər Əliyev bütün həyati və fəaliyyəti boyu Azərbaycan xalqının haqqı, ədalətə, dövlət rəhbərinə inamını yüksəltdi, xalqımızın mənəviyyatına açıq və gizli müdaxilələrin qarşısını aldı, xalqın xoşbəxt gələcəyinə inam formalasdırı. Dünyanın ümumbehəri dəyərlərinə söyklənərək Azərbaycan xalqının mənəvi dəyərlərini, əxlaqi normalarını daha da zənginləşdirdi.

Görkəmli dövlət xadiminin uzaqgörən siyaseti nəticəsində ölkəminin təbii sərvətlərindən səmərəli istifadə edilməsi, "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması Azərbaycanda iqtisadiyyatın inkişafına, yerli və xarici investisiyalar, müasir texnologiyalar, idarəetmə təcrübəsi cəlb etmək rəqabətqabiliyyətli məhsul istehsal edən müəssisələrinin yaradılmasına, infrastrukturun yeniləşməsinə, yeni iş yerlərinin açılmasına imkan verib. 1993-cü ildən sonra ölkəmizdə aparılan dövlət quruculuğu prosesi hərəkəli inkişaf edən, müasir, demokratik ölkəyə çevrilen qüdrətli Azərbaycan Respublikasının yaradılmasına səbəb olub. Qalib Azərbaycanın bütün sahələrdə əldə etdiyi tarixi nailiyətlər, qələbələr Ümummilli Lider Heydər Əliyevin müəllifi olduğunu və Prezident İlham Əliyev tərəfində yüksək səviyyədə davam etdirilən milli inkişaf strategiyasının uğurlarıdır. Ulu Öndərin həmişəyəşar ideyalarının işığında ölkəmiz öz böyük gələcəyinə doğru inamla irəliləyir.